

1 oktober 2014

Rapport av uppdrag avseende utprovning av delprov C (Focus: Writing) med stavnings- och grammatikkontroll

Föreliggande text utgör en överenskommen rapportering av ett uppdrag från Skolverket till Göteborgs universitet (Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, projektet Nationella prov i främmande språk), som består i att undersöka hur användandet av dator med stavnings- och grammatikkontroll påverkar skolelevs prestationer vid genomförandet av delprov C i de nationella proven i engelska för årskurs 9 samt kurserna engelska 5 och 6 i gymnasiet. Uppdraget ingår i 2014 års överenskommelse avseende konstruktion och utveckling av nationella prov och provmaterial i engelska (Dnr 73-2013:00599).

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en beskrivning av hur undersökningen genomförts, inklusive en presentation av utprovningmaterialet och utprovningsgrupperna. Därefter beskrivs två exempel på genomförande av utprovningen. Resultatet av analyserna presenteras med avseende på hur stavningskontrollen och grammatikkontrollen påverkat elevernas resultat på de skrivna texterna. Därpå följer sammanställningar av lärarenkäter och elevenkäter. I rapportens avslutande del finns en s.k. SWOT-analys, dvs. en analys av styrkor, svagheter, möjligheter och hot, i vilken de viktigaste slutsatserna från samtliga utprovningsgrupper tagits med, följt av en sammanfattning och diskussion.

Metod

För att undersöka hur användande av stavnings- och grammatikkontroll eventuellt påverkar elevers prestationer på delprovet har följande metod använts.

En storskalig utprovning genomfördes, indelad i tre utprovningsgrupper, årskurs 9, engelska 5 och engelska 6, om sammanlagt 574 elever. Utifrån utprovningen valdes slumpvis 30 texter per utprovningsgrupp för närmare analys (totalt 90 texter). Dessa indelades i tre olika grupper med tio texter i varje grupp utifrån resultat på ankaruppgift (för mer info om ankaruppgift se nedan).

Dessutom genomfördes, i en klass per utprovningsgrupp, en jämförelse mellan 2014 års ordinarie delprov C (*Focus: Writing*), skrivet för hand, och utprovningstexten skriven på dator med stavnings- och grammatikkontroll. Vidare har både lärare och elever som deltagit i studien besvarat en enkät. I den empiriska studien ingår även en beskrivning

av hur utprövningen genomförts i en klass i årskurs 9 samt en fältstudie vid en gymnasieskola.

Den empiriska studien

Den empiriska studien beskrivs i det följande med avseende på genomförande och resultat. En sammanfattande diskussion förs sedan i rapportens sista del.

Skrivuppgifter

Till utprövningsgruppen i åk 9 samt engelska 5 valdes en skrivuppgift som tidigare prövats ut både storskaligt och småskaligt. För engelska 6 bestod den av ett delprov som tidigare använts vid ett provtillfälle. Uppgiften distribuerades på papper. I instruktionerna uppmanades lärarna att säkerställa att internet inte fanns tillgängligt vid skrivtillfället samt att utprövningen skulle genomföras under så provlika förhållanden som möjligt. Lärarna skulle med hänvisning till spridningsrisken också se till att texterna raderades från elevernas datorer efter utskrift.

Ankaruppgift

Vid sidan av skrivuppgiften genomförde eleverna också en s.k. ankaruppgift, dvs. en uppgift som, i identisk form, regelmässigt ges i anslutning till utprövningar för att ge en uppfattning om grupperns språkfärdighetsnivå i engelska. Detta ger en möjlighet att jämföra utprövningsgruppernas resultat på ankaruppgiften med den genomsnittliga lösningsfrekvensen vid tidigare utprövningar. Ankaruppgifterna bestod av en text med tolv (årskurs 9 och engelska 6) respektive fjorton (engelska 5) medvetet borttagna ord, som eleverna skulle fylla i.

Elev- och lärarenkäter

Utprövningsmaterialet bestod, förutom skrivuppgift och ankaruppgift, även av en elevenkät med s.k. Likertskalor, där eleverna skulle markera sina åsikter på en femgradig skala. Det fanns också en uppmaning till, och utrymme för, egna kommentarer. Vidare ingick i utprövningen en lärarenkät med utrymme för egna kommentarer.

Utprövningsgrupper

Som beskrivits ovan deltog elever i åk 9, engelska 5 samt engelska 6. Urvalet av utprövningsgrupper gjordes genom att 31 lärare från olika skolor och program kontaktades. De lärare som var intresserade av att delta fick sedan instruktioner och provmaterial. Tio lärare tackade nej till att delta, bl.a. på grund av brist på eller problem med teknisk utrustning samt hög arbetsbelastning för både lärare och elever.

I årskurs 9 genomfördes undersökningen med 223 elever på sex olika skolor. Resultaten på ankaruppgiften visar på en lösningsfrekvens på 77 procent för den aktuella gruppen. Detta kan jämföras med tidigare utprövningsgruppers medelvärde på 63 procent.

Undersökningsgruppen för engelska 5 bestod av 179 elever fördelade på samhällsprogrammet, el- och energiprogrammet, ekonomiprogrammet, estetiska programmet samt en klass från den kommunala vuxenutbildningen. Den aktuella gruppen hade på ankaruppgiften en lösningsfrekvens på 67 procent vilket kan jämföras med tidigare utprövningsgruppers medelvärde på 59 procent.

I engelska 6 deltog 175 elever i undersökningen. Eleverna fördelades på ekonomi-programmet, estetiska programmet, naturprogrammet, samhällsprogrammet, teknikprogrammet samt den kommunala vuxenutbildningen. Den aktuella gruppen hade på ankaruppgiften en lösningsfrekvens på 60 procent vilket kan jämföras med tidigare utprövningsgruppers medelvärde på 56 procent.

Sammantaget kan konstateras att eleverna i alla tre utprövningsgrupper hade en högre lösningsfrekvens på ankaruppgiften än det tidigare medelvärdet och att detta var särskilt markant i åk 9.

Exempel på genomförande

Nedan följer två beskrivningar av utprövningens genomförande. Det första exemplet är en beskrivning av genomförandet ur en lärares synvinkel i en klass i årskurs 9. Det andra exemplet är en deltagande fältstudie vid utprövning i engelska 5 vid en gymnasieskola.

Genomförande på en grundskola i årskurs 9

”Jag började med att skriva upp ett par instruktioner på tavlan. Då det var mycket svårt att stänga av internet för hela skolan uppmanades eleverna stänga av det trådlösa nätverket på datorn. Därefter skulle de öppna ett tomt dokument, döpa det och spara på skrivbordet. Sedan uppmanades eleverna kontrollera sina datorer så att stavnings- och grammatikkontroll var påslagen. Några elever som var osäkra kunde få hjälp av andra elever.

Därefter gjordes ankaruppgiften (ca 5-10 min) innan de påbörjade skrivuppgiften på sina datorer. Jag satte mig längst bak för att kunna ha överblick över deras skärmar; detta för att minimera ansatser till fusk. Jag gick även runt för att se att de verkligen hade stängt av det trådlösa nätverket på sina datorer. Under själva genomförandet fick jag svara på några frågor, t.ex. ”får man skriva mer än 500 ord?”, ”om det finns en inbyggd ordbok i ordbehandlingsprogrammet, får jag använda den?” (här svarade jag nej). Även frågor kring hur utförligt de var tvungna att behandla ämnet förekom.

När eleverna var klara, besvarade de elevenkäten och sedan kom de med datorn till mig där jag förde över filen till ett USB-minne, raderade filen och tömde papperskorgen. Under denna procedur var det svårt att ha full kontroll på de övriga eleverna då fokus från min sida låg på att föra över filen till min dator. Samtidigt kunde jag behöva fråga eleven någonting vilket kunde vara en smula störande för dem som fortfarande skrev. Att skriva ut på skrivare är svårt på min skola, dels på grund av spridningsrisken, dels ur praktisk synvinkel. Vi har en skrivare på våningen nedanför klassrummet och all utskrift måste ske med USB-sladd. Dessutom behöver ofta elevdatorerna en programvara för att skriva ut vilket gör det extra krångligt. Det blir då också svårare att ha de andra datorerna under uppsikt medan utskrift sker, vilket kan skapa risk för spridning av provmaterial.

Det jag kunde konstatera omedelbart efter att de hade skrivit var att flera inte riktigt visste hur de skulle använda sig av stavnings- och grammatikkontroll. Någon påstod att de inte hade grammatikkontroll på sin dator, en annan elev insåg att ett understruket ord var felstavat men inte hur det kunde korrigeras. En pojke som är färgblind påpekade att han har svårt att se skillnad på vilken färg understrykningen är och därmed vilken typ av markering det är.

Alla använde ordbehandlingsprogrammet Pages, förutom en elev som använde sig av Open Office. Ett problem som uppstod var att tre elever uppdaterat sitt Pages nyligen och dessa filer gick inte att öppna på min dator med en äldre version av Pages. Detta löstes så småningom.”

Fältstudie på en gymnasieskola i engelska 5

När lektionen började hade den utprövande läraren skrivit instruktioner på tavlan. De 37 eleverna i engelska 5 kom in i klassrummet och fick instruktioner kring utprövningen. Då utprövningen började var två av skolans lärare och en representant från NAFS-projektet närvarande. En stund in på lektionen lämnade en av lärarna salen då hon hade en annan lektion.

Eftersom det inte hade varit möjligt att i förväg stänga av det trådlösa nätverket i salen eller på hela skolan fick varje elev stänga av internet på sin egen dator. Läraren hade internet påkopplat på sin egen dator och kunde på så sätt se vilka datorer i omgivningen som befann sig på det trådlösa nätverket. Då inga misstänkta datorer kom upp där genomfördes utprövningen utan att någon elev hade tillgång till internet.

Eleverna på skolan använder egna, privata bärbara datorer som de alltid ska ha med sig på lektionerna. Skolan erbjuder lånedator om en elev inte har med sig sin egen dator. Vid utprövningstillfället behövde åtta elever låna någon av de datorer som läraren hade tagit med sig. På skolans datorer finns den senaste versionen av Word tillgänglig. Efter de inledande instruktionerna fick eleverna möjlighet att ställa frågor. Många av frågorna gällde stavnings- och grammatikkontrollen. Flera elever var inte bekanta med dessa hjälpfunktioner, trots att de använde sina privata datorer. Då frågorna var många och det hela drog ut på tiden fick eleverna instruktionen att påbörja skrivandet så att läraren kunde gå runt och svara på resten av frågorna. Det visade sig att eleverna hade flera olika ordbehandlingsprogram: Word i olika versioner, Wordpad, Pages och Open Office. Flera elever använde program som inte har stavnings- och grammatikkontroll och i några andra fall lyckades varken elev eller lärare reda ut hur stavnings- och grammatikkontrollen fungerade. Dessa elever fick genomföra uppgiften på dator utan liknande hjälpmedel.

Allteftersom eleverna blev färdiga med uppgiften gick läraren och NAFS-representanten runt med varsitt USB-minne så att eleverna kunde spara ned sin text en i sänder. Detta visade sig vara en tämligen tidsödande process eftersom det även måste säkerställas att varje elev raderade dokumentet och tömde papperskorgen. Vid denna tidpunkt blev det köbildning och en viss oro uppstod i klassrummet när eleverna ville bli färdiga och lämna salen. Det var ett moment då det var svårt för läraren att ha uppsikt över samtliga elever i klassen. Följaktligen uppstod en situation där risk för spridning av provmaterial blev uppenbar. Exempelvis skulle en elev utan några större problem ha kunnat spara samma dokument under ett annat namn utan att läraren hade någon egentlig möjlighet att kontrollera detta.

Före och under utprövningen förmedlade både lärarna och eleverna att de uppskattade möjligheten att få använda dator vid skrivande då de är vana vid detta från den ordinarie undervisningen. Bland eleverna tycktes det vara själva skrivandet på dator som var extra uppskattat snarare än att få använda stavnings- och grammatikkontroll. Läraren framhöll vikten av att få använda dessa hjälpmedel vid prov eftersom det är något som erbjuds vid skrivande i den ordinarie undervisningen.

Undersökning av utprövningsgruppernas texter

För att kunna undersöka hur användningen av stavnings- och grammatikkontroll eventuellt påverkar olika elevers prestationer, delades texterna in i tre kategorier utifrån resultat på ankaruppgiften¹, varifrån sedan tio texter per utprövningsgrupp slumpmässigt valdes ut för närmare analys. En jämn könsfördelning eftersträvades. De värderingar och jämförelser som nedan förekommer är att betrakta som tentativa och bygger på den erfarenhet författarna har av att läsa och bedöma en stor mängd elevtexter, i sin egenskap av provutvecklare och erfarna lärare.

Ankaruppgift 3 – 5 poäng

Stavningskontroll

De stavfel som förekommer i dessa texter från årskurs 9 utgörs främst av felaktiga ordval som ligger nära det tänkta, t.ex. *cloths* istället för *clothes*, *one* istället för *on*, *sad* istället för *said*. I enstaka fall finns exempel på ord som ligger relativt långt ifrån det tänkta ordet, t.ex. *dear* istället för *there*, *spine* istället för *spend*, *a nadir* istället för *another*. Även i texterna i engelska 5 och 6 är antalet stavfel begränsat och de flesta stavfel som förekommer är helt felaktiga ord, t.ex. *hobbits* i stället för *habits*, *scarify* i stället för *sacrifice* eller *quit* i stället för *quite*. Denna typ av misstag kan förmodligen vara exempel på när stavningskontrollen ger förslag och eleven väljer fel.

Grammatikkontroll

Trots grammatikkontroll förekommer det i texterna från såväl åk 9 som engelska 5 och 6 relativt många brister vad gäller grammatiska strukturer. I åk 9 handlar det framför allt om kongruens, tempus, ordföljd eller avsaknad av hjälpverb. I engelska 5 och 6 är tendensen liknande. Användandet av grammatikkontrollen tycks generellt vara svårare att hantera för eleverna än stavningskontrollen, då även texter med god stavning uppvisar ett flertal grammatiska brister. Det handlar exempelvis om misstag avseende prepositions- och verbfraser av olika slag eller användning av bestämd artikel. Möjligtvis kan något färre kongruensfel hittas, jämfört med handskrivna texter på motsvarande språkliga nivå. Andra exempel som texterna i utprövningen uppvisar är felaktiga ordval, oidiomatiska uttryck eller syftningsfel. Ett flertal elever tycks inte alltid ha vetat hur de ska korrigera de fel som markerats. När korrigeringen har bestått av att byta ut ett ord mot ett annat, som t.ex. vid kongruens eller val av preposition, verkar det ha varit något lättare. Dessa typer av fel förefaller något mindre frekvent förekommande än vid handskrivna texter.

Ankaruppgift 6 – 8 poäng

Stavningskontroll

Även i dessa texter förekommer få stavfel. Bland de stavfel som ändå finns märks sådana ord som liknar ett annat ord, t.ex. *fair – fare*, *those – does*. Dessa ord har troligen inte markerats av stavningskontrollen och därför inte korrigerats. Sammantaget kan

---

¹ Följande indelning utifrån resultat på ankaruppgiften gjordes:

Åk 9: 3-4 poäng, 6-7 poäng, 11-12 poäng

Engelska 5: 4-5 poäng, 7-8 poäng, 13-14 poäng

Engelska 6: 3-4 poäng, 6-7 poäng, 11-12 poäng

dock sägas att dessa elever, såväl i åk 9 som i engelska 5 och 6, tycks ha kunskaper i hur man hanterar stavningskontroll.

Grammatikkontroll

I dessa texter förekommer brister vad gäller grammatiska strukturer mindre frekvent och det förefaller som om dessa elever överlag är mer förtrogna med att använda grammatikkontrollen. Grammatikkontrollen hjälper dock inte alla elever att rätta sina texter. Det är dock svårt att avgöra om de alls fått markeringar gällande grammatiska strukturer av sina respektive hjälpfunktioner eller om de inte vetat hur de ska korrigera.

Ankaruppgift 11 – 12/14 poäng

Stavningskontroll

Gemensamt för dessa texter från åk 9, engelska 5 och engelska 6 är att det finns mycket få stavfel. Det är därmed svårt att bedöma hur stor nytta eleverna har haft av stavningskontrollen. I dessa texter tycks det emellertid förekomma ett något mer varierat ordförråd jämfört med när motsvarande texter skrivs för hand.

Grammatikkontroll

Dessa texter visar på betydligt högre grad av korrekthet vad gäller grammatiska strukturer. Det är dock svårt att avgöra om detta är en följd av elevernas förmåga att använda grammatikkontroll.

Jämförande studie på individnivå

Som ett led i denna undersökning gjordes också en jämförelse på individnivå mellan elevers prestationer på delprov C (*Focus: Writing*) vårterminen 2014, som skrevs för hand, och samma elevers prestationer på utprövningen med stavnings- och grammatikkontroll. Detta gav möjlighet att se hur dessa individuella elevers prestationer eventuellt förändrades då dator med stavnings- och grammatikkontroll användes. Det bör dock poängteras att skrivsituationerna skiljer sig i det att texterna som skrevs på dator var en utprövning och det handskrivna ett ordinarie provtillfälle. Tidigare erfarenheter visar att elevers resultat tenderar att förbättras vid skarpa prov jämfört med utprövningar. Det bör också betonas att det handlar om två olika skrivuppgifter. Dessa har dock jämförbar svårighetsgrad.

I jämförelsen har användning av stavnings- och grammatikkontroll studerats och analyserats. Gällande stavningen har en jämförelse gjorts av antal stavfel samt typ av stavfel. Vidare har grammatikkontrollens påverkan på elevernas användning av grammatiska strukturer studerats.

I årskurs 9 ingick 15 elevers texter i den jämförande studien. För engelska 5 ingick 20 elevers texter på samhällsprogrammet, och i engelska 6 22 elevers texter på teknikprogrammet. Som en anpassningsåtgärd skrev två av eleverna i årskurs 9 även ordinarie prov på dator, dock utan att använda stavnings- och grammatikkontroll.

Stavningskontroll

Vid en analys av stavfel framkommer det tydligt att eleverna i såväl åk 9 som engelska 5 och 6 har god hjälp av funktionen stavningskontroll.

Av de 15 eleverna i åk 9 har 13 färre antal stavfel jämfört med det handskrivna provet. En elev har något fler stavfel i sin utprovningstext. Mest hjälp av stavningskontrollen tycks dock de två elever ha som även skrev sitt ordinarie prov på dator utan stavnings- och grammatikkontroll. I den ena av dessa elevtexter hade antalet stavfel minskat från 30 till sex.

Även i jämförelsegruppen för engelska 5 tycks stavningsfunktionen vara ett gott stöd. 11 av 20 elever verkar ha haft nytta av stavningskontrollen och har färre stavfel än i sina handskrivna texter. Fem av eleverna har använt stavningskontrollen mycket effektivt och minskat från 15-20 stavfel i sina handskrivna texter till några enstaka fel i de datorskrivna texterna. I åtta elevtexter går det inte att urskilja någon större skillnad mellan datorskriven och handskrivna text. Dessa elever har få eller inga stavfel i båda fallen. Endast en elev har en stor mängd stavfel i båda texterna och verkar inte ha haft någon nytta av stavningskontrollen.

Analysen av texterna från engelska 6 ser liknande ut. Av de 22 elever som deltog reducerade 20 av eleverna antalet stavfel avsevärt. Mest tycks funktionen hjälpa de elever som hade ett stort antal stavfel i det handskrivna provet. I flera fall minskade antalet stavfel till ett fåtal i datorutprovningen. Mest markant är en elev som i det handskrivna provet har 35 stavfel och i datorutprovningen enbart gör ett enda. Två elever, med enbart ett fåtal eller inga stavfel i det handskrivna provet, visade samma resultat i datorutprovningen.

Typ av stavfel

Förutom antalet stavfel har även typen av stavfel granskats. Bland de handskrivna texterna förekommer många stavfel som exempelvis felaktig vokal eller dubbelteckning av konsonant (*posetive, oppertunities, people, posseibilities, dramaticaly, imediately, realy*). Denna typ av fel förekommer, med enstaka undantag, inte i datorutprovningen.

En annan vanligt förekommande kategori av stavfel i de handskrivna texterna är sammanskrivningar och särskrivningar, som t.ex. *infront, eachother, aswell, alot, your self, now a days*. I de datorskrivna texterna finns några exempel på särskrivning (*thirty one, in to*) men sammanskrivningar förekommer inte. Anledningen torde vara att stavningskontrollen vanligtvis markerar ett felaktigt hopskrivet ord medan ett särskrivet ord förblir omarkerat då respektive del av ordet finns i ordlistan.

Den typ av stavfel som förekommer mest frekvent i de datorskrivna texterna är exempel som genererar ett annat ord, som t.ex. *to – too, see – sea, there – their, though – thought, ones – once, collage – college* och *then – than*. Denna typ av stavfel kan vara svåra att hitta för eleven då de normalt inte markeras som felaktiga av stavningsprogrammen. Det kan också vara exempel på fall där eleven litat på stavningskontrollen eller fall där eleven helt enkelt väljer fel ord i den förslagslista som presenteras.

I vilken grad stör eller förstör då dessa typer av stavfel kommunikationen i elevernas produktion? De första två kategorierna stör förmodligen mer än förstör. Stavfelen som genererar ett annat existerande ord kan däremot i vissa fall förstöra kommunikationen, även om läsaren förmodligen kan ana sig till att ett fel smugit sig in. Följande exempel kan illustrera detta:

*The working moral was high and **heir** parents had worked hard to give their kids a better life.*

*I **fell** wonderful when I have a lot to do at the same time*

Eventuellt har ett fåtal elever en tendens att lita för mycket på stavningskontrollen och inte aktivt ta ställning till vad de skriver. Å andra sidan tycks några av eleverna ha vågat använda en mer avancerad vokabulär när de haft stavningskontroll tillhands. Kanske tvekar de när de skriver för hand om de inte är säkra på stavningen och väljer ett ord som är lättare att stava för att inte riskera att få ett fel i sin text.

Grammatikkontroll

När det gäller användandet av grammatikkontroll är det inte lika tydligt i vilken grad eleverna i jämförelsegruppen har haft hjälp av kontrollfunktionen.

I utprövningen i åk 9 är tendensen att ca en tredjedel av utprövningstexterna förbättrats vad gäller olika grammatiska strukturer i jämförelse med de handskrivna proven. I en tredjedel av utprövningstexterna kvarstår typen och mängden fel medan en tredjedel av texterna visar upp än fler brister vad gäller grammatiska strukturer jämfört med motsvarande handskrivna prov. Noterbart är att de båda elever, för vilka det gjordes anpassning i det ordinarie provet, uppvisar fler brister i grammatiska strukturer i utprövningen än i det ordinarie provet. Detta trots att de vid utprövningen hade tillgång till grammatikkontroll. De två elevernas utprövningstexter är dessutom väsentligt kortare än provtexterna. För dessa elever tycks inte grammatikkontrollen vara ett stöd.

I jämförelsegruppen för engelska 5 tycks eleverna ha viss hjälp av grammatikkontrollen. 13 av de 20 eleverna hade ungefär samma antal fel som i den handskrivna utprövningen, medan sju elever förbättrade sina texter när det gäller den grammatiska strukturen. De tre elever med lägst poäng i ankaruppgiften tycks ha haft svårast att använda grammatikkontrollen. De brister som har hittats och korrigerats tycks vara mestadels kongruensfel medan andra fel som *it is/there is*, prepositioner, utelämnade av hjälpverb etc. inte har åtgärdats. Även de övriga eleverna i gruppen har lyckats bra med att undvika kongruensfel. Andra brister i grammatiska strukturer är svårare att ha en uppfattning om. Flera av eleverna har lyckats eliminera en viss typ av fel avseende verbtempus men har sedan kvar t.ex. prepositionsfel även i den datorskrivna texten. Bland eleverna med högst poäng på ankaruppgiften märks det i de flesta fall ingen större skillnad mellan utprövningstexten och det handskrivna provet vad gäller grammatiska strukturer. Då dessa elever i de handskrivna texterna har få brister är det svårt att dra slutsatser gällande huruvida de har haft nytta av grammatikkontrollen. Dock har en av eleverna åtta grammatikfel i den handskrivna texten men inga alls i den datorskrivna texten. I detta fall torde man kunna dra slutsatsen att grammatikkontrollen förmodligen varit till nytta.

Även i engelska 6 tycks grammatikkontrollen vara till hjälp i någon mån och i genomsnitt är antalet grammatikfel något färre bland utprövningstexterna. På individnivå kan man se att ungefär hälften av eleverna klarar grammatiska strukturer bättre eller lika bra med hjälp av grammatikkontroll. Det förefaller att eleverna får en viss hjälp att korrigera verbfraser som har att göra med kongruens, oregelbundenhet samt tempus. Texterna innehåller också något färre fel som har att göra med obestämd artikel jämfört med de handskrivna texterna.

Däremot är det svårt att dra slutsatser gällande antalet fel som har att göra med exempelvis bestämd artikel, preposition, ordföljd och progressiv form. Dessa förekommer i jämförbar utsträckning i de handskrivna proven och i utprövningen. Uteblivna ord av olika slag är inte heller något som programmet alltid hjälper eleverna med. Vad gäller meningsbyggnad kan misstänkas att flera elever har fått felmarkeringar av kontrollprogrammet i sin text. Dock har de av någon anledning inte använt eller kunnat

använda denna information. Det kan handla om satsradning, ofullständiga meningar eller avsaknad av konjunktion.

Sammanställning av lärarenkät

De deltagande lärarna besvarade en enkät gällande utprövningen i stort, genomförandet och eventuella konsekvenser av att använda stavnings- och grammatikkontroll vid *Focus: Writing*. Nedan följer en sammanställning, fråga för fråga, av kommentarerna från lärarna i åk 9, engelska 5 samt engelska 6. Totalt besvarade 21 lärare enkäten.

1. Hur och i vilket avseende bedömer du att elevernas prestation påverkades när de fick använda stavnings- och grammatikkontroll? (T.ex. tid, längd, kvalitet.)

Åk 9

Fem av tio lärare uttrycker att elevernas prestationer påverkades positivt av att använda stavnings- och grammatikkontroll. Tre lärare menar att eleverna verkade lägga mer tid på innehåll och att strukturen med exempelvis styckeindelning blev bättre än vid motsvarande handskrivna texter. Här betonar också en lärare att eleverna i högre grad var villiga att redigera sina texter. En lärare anser att eleverna vågade ”pröva sina vingar” i större utsträckning, att de fick ett bättre flyt i sina texter och att detta främst gällde pojkarna. En lärare kommenterar att uppgiften gick snabbare och ytterligare två lärare menar att eleverna var mer effektiva och skrev längre texter än vad de brukar göra. Två lärare kommenterar att eleverna är osäkra på hur de ska använda stavnings- och grammatikkontrollen och att detta störde eleverna i viss mån. En följd, menar en av lärarna, var också att eleverna gjorde andra slags fel jämfört med när de skriver för hand.

Engelska 5 och 6

Fyra av fem lärare i engelska 5 tar upp att eleverna var generellt positiva till att använda dator för att skriva prov. Tre nämner att det för de flesta elever fanns en tidsvinst i att skriva på dator jämfört med papper och penna och ytterligare tre av lärarna anser att kvaliteten på elevtexterna ökade, t.ex. vad gäller disposition, ordförråd, struktur, flyt och meningsbyggnad. Samtidigt nämner tre lärare att vissa av eleverna inte tog tillfället i akt att förbättra sina texter. En lärare tror att detta beror på i vilken utsträckning eleverna sedan tidigare är vana vid dessa funktioner. Läraren inom vuxenutbildningen för fram att en del elever i gruppen inte hade så mycket datorvana överhuvudtaget, medan andra elever skrev snabbare och något bättre med hjälp av dator. Vidare nämns att det var enklare för eleverna att få en överblick över vad de skrivit och dessutom enklare för dem att korrigera misstag på ett ”snyggt” sätt.

De sex lärarna i engelska 6 är tämligen överens om att elevernas prestationer i utprövningen på olika sätt var bättre eller i paritet med tidigare prestationer. Två lärare anger att eleverna skrev längre texter. En lärare kommenterar att arbetet i klassrummet flöt på mer metodiskt och fokuserat med datorernas hjälp och att elevernas texter uppvisade en adekvat styckeindelning i högre grad. Två lärare anger också att både stavfel och vissa grammatikfel var färre. Dock påpekas också från någon lärare att vissa elever accepterat felaktiga alternativ som föreslagits på datorn. En tanke som framkommer är att elever som nått längre i sin språkliga utveckling möjligtvis i högre grad kan dra nytta av att använda hjälpprogrammen.

2. Vad var lätt respektive svårt vid förberedelse inför utprovningen? (T.ex. elevinformation tekniska förberedelser, ansvarig person etc.)

Åk 9

Sju av tio lärare i årskurs 9 lyfter fram praktiska och tekniska svårigheter, som t.ex. trasiga eller oladdade datorer och brist på sladdar. I två enkäter nämns att förberedelse-tiden för att organisera med datasalar var omfattande. Andra dilemman lärarna nämner är svårigheter att koppla bort internet eller bortglömda inloggningar. Även utskriftsförfarandet nämns som problematiskt. I en utprovningsgrupp krävdes internet för att både logga in på datorn och för utskrift, vilket ökade risken för spridning av materialet. En annan utprovningsgrupp flyttade över elevernas dokument till ett USB-minne och gjorde utskriften därifrån. Dock menar läraren att detta var tidskrävande och gjorde att man då tappade fokus på vad som i övrigt pågick i klassrummet.

Engelska 5 och 6

I enkäterna för engelska 5 framkommer det att de tekniska förberedelserna fungerat på ett tillfredsställande sätt. Tre av lärarna valde att låta eleverna stänga av internet på varje dator. En lärare nämner att de på skolan har en tekniskt ansvarig som hjälpte till med att stänga av internet men att detta också förde med sig problem eftersom skolan i övrigt inte kunde använda internet under skrivtiden. Samma lärare tar upp att lärarna och eleverna inte var så vana vid det ordbehandlingsprogram som användes och att det därför tog tid att förmedla hur stavnings- och grammatikkontrollen fungerade. I övrigt tycks informationen till eleverna ha fungerat utan större problem. En lärare fick tillgång till en datasal tack vare att en klass var på praktik. I annat fall hade inte utprovningen kunnat genomföras.

Också i enkäterna från engelska 6 framkommer att utprovningen krävde mycket förberedelse. Tre av de deltagande lärarna fick assistans av IT-support för att möta de krav som ställdes. Det handlade t.ex. om att installera säkra skrivare, stänga ner trådlösa nätverk samt att boka upp datasalar. Fem av sex lärare i utprovningen uttrycker att det finns bekymmer gällande tekniken. Information till elever tycks dock ha fungerat utan problem.

3. Vad var lätt respektive svårt vid genomförandet av utprovningen?

Åk 9

Tre lärare i årskurs 9 beskriver att genomförandet fungerade utan problem och att eleverna kom igång snabbt och effektivt. Ytterligare tre lärare menar att det i en hel klass var svårt att känna sig säkra på att eleverna, trots vidtagna åtgärder, inte hade haft tillgång till internet. Fyra lärare beskriver genomförandet som hektiskt och att utprovningen krävde stor aktivitet av provledaren, bland annat genom att hålla elevernas skärmar under uppsikt samt kontrollera var dokument sparas på datorn. Liknande stress tycks upplevas än mer när eleverna skulle lägga över dokument på USB-minne. En lärare kommenterar också att detta kan ha upplevts störande för eleverna. I en utprovningsgrupp förekom att några elevtexter inte kunde öppnas och skrivas ut.

Engelska 5 och 6

I engelska 5 tar lärarna upp flera svårigheter. Att få alla elever att hitta stavnings- och grammatikkontrollen och byta språk till engelska krävde tid, menar två av lärarna. En del elever var inte vana vid att använda stavnings- och grammatikkontroll och valde därför att inte använda dem. Samtliga lärare använde USB-minne för att spara texterna. Processen att spara varje text och se till att eleverna sedan lade den i papperskorgen och

tömde denna var tidskrävande, vilket två lärare uttrycker. Fyra av lärarna i utvärderingsgruppen påpekar att det är nödvändigt med flera provvakter för att kunna ha uppsikt över klassen. En lärare nämner att en elevs dator var urladdad och att eleven inte hade med någon laddare, och att en elev kom utan sin dator och därför inte kunde genomföra utvärderingen.

Två av lärarna i engelska 6 anger att det praktiskt inte fungerade som tänkt vid själva utförandet. Det handlade t.ex. om att datorer kraschade samt att det uppstod problem när internet skulle kopplas bort. I de fall då internet inte kunde kopplas bort krävdes ibland två cirkulerande provledare i klassrummet. Detta upplevdes i sig som något störande av eleverna. Fyra av de sex lärarna beskriver att genomförandet flöt på som planerat. En lärare poängterar dock att det blev stökigt då alla elever skulle skriva ut eller föra över sina texter till USB och säkerställa att inget provdokument fanns kvar i datorn.

4. Vilka för- och/eller nackdelar ser du med att genomföra Focus: Writing-delen av det nationella provet på dator och använda stavnings- och grammatikkontroll?

Åk 9

Fyra av tio lärare i årskurs 9 uttrycker att eleverna blir mer motiverade, säkrare och tycker skrivandet blir roligare med datorns hjälp. I två enkätsvar framkommer åsikten att eleverna tycks kunna fokusera mer på innehåll och struktur när de får hjälp med stavning och grammatik. Att det i högre grad liknar en autentisk skrivsituation i dagens samhälle beskrivs av två lärare. En lärare menar också att denna skrivsituation är mer rättvis, och ytterligare en lärare anser att eleverna skrev mer när dator fick användas. Två lärare nämner som en nackdel att man inte får se elevernas förmåga avseende stavning och grammatik, och en lärare anger att eleverna i allt för hög grad litar på stavnings- och grammatikkontrollen. Andra nackdelar som beskrivs är i huvudsak av teknisk karaktär.

Engelska 5 och 6

Även i kommentarerna kring engelska 5 tycks fördelarna överväga. Tre lärare nämner att eleverna är mer vana vid att skriva på dator än med penna och att situationen därför blir mer autentisk. Två lärare tar upp förbättrad struktur och disposition av texten som en fördel. Ytterligare två lärare menar att elever med skrivsvårigheter gynnas av att skriva på dator och en lärare tar upp att eleverna känner trygghet i sin stavning och grammatik och kanske därför vågar använda ett mera avancerat språk. En lärare nämner också fördelen med att läraren kan bortse ifrån handstilen och på så sätt anonymisera texterna.

Två lärare anger att det krävs mer av läraren och skolan vid genomförandet på dator. Det kan kräva fler provvakter och tekniska problem kan lätt uppstå. I en grupp försvann en elevtext när läraren skulle spara på USB-minne. En lärare menar att eleverna litar för mycket på stavnings- och grammatikkontrollerna. Två lärare menar att datorbaserad ledning leder till ojämlikhet eftersom skolor har olika tekniska förutsättningar och exempelvis olika kontrollprogram som hjälper eleverna i olika utsträckning. Den lärare som undervisar inom vuxenutbildningen nämner att vissa av eleverna behöver bli mer vana vid att använda datorer.

I utvärderingsgruppen för engelska 6 anges som främsta fördel att eleverna är nöjda och positiva samt mindre stressade. Två lärare anger att datoranvändningen i högre grad motsvarar en autentisk situation i både skola och arbetsliv. Det framkommer också i två

enkäter att texterna är mer lättlästa och därmed antas lättare att bedöma. De nackdelar som framkommer är i huvudsak tekniska och säkerhetsmässiga aspekter och en lärare uttrycker stark kritik mot att låta eleverna skriva provet på dator med hänvisning till tekniska problem. Två lärare lyfter funderingar kring huruvida eleverna blir hjälpta eller stjälpta av stavningskontrollen och om alla kan hantera de förslag som datorn ger utan att bli förvirrade.

5. Hur ser du på säkerhet, likvärdighet och jämförbarhet i förhållande till att genomföra Focus: Writing-delen av det nationella provet på papper?

Åk 9

I åk 9 menar åtta lärare att de anser att likvärdigheten blir bättre om dator används då t.ex. handstil kan vara en faktor som kan bortses ifrån. Någon menar att alla då skulle få samma förutsättningar. En lärare anser att mer fokus på innehåll ökar likvärdigheten. I en lärarenkät anges att användningen av dator med stavnings- och grammatikkontroll gynnar alla elever och pojkarna i synnerhet. Ingen av de tio lärarna anger att likvärdigheten skulle försämrans när stavnings- och grammatikkontroll används. Säkerheten tycks dock vara en problematisk aspekt. Fyra av de tio lärarna i utvärderingsgruppen menar att det kan bli svårt att garantera att internet inte används om detta inte stängs av på hela skolan. En annan risk som nämns är att eleverna sparar dokument på andra platser i datorn än de tänkta.

Engelska 5 och 6

Lärarna i engelska 5 uttrycker en osäkerhet gällande spridningsrisken. Tre av lärarna nämner risken att elever sparar sin text på andra utrymmen i datorn än de angivna och att dessa på så sätt sprids. Om eleverna använder sina privata datorer, vilket ofta sker, anges det svårt att veta om de har tillgång till otillåtna hjälpmedel. En lärare förslår att proven genomförs i en datorsal med stationära datorer för att lättare möjliggöra för läraren att gå igenom och rensa i datorerna i efterhand. Tre lärare tar upp att uppgiften som provvakt blir både viktigare och mer omfattande och att det krävs flera provvakter för att minimera risken för spridning av provmaterialet.

Vad gäller likvärdigheten framförs både för- och nackdelar. Tre lärare uttrycker att vissa elever förmodligen får bättre möjligheter, men en lärare nämner också att en elev snarare blev blockerad av färgmarkeringarna i texten och en annan att en del elever, som behöver hjälp med skriftlig produktion, hade svårt att utnyttja stödkontrollerna. En lärare menar att textens innehåll kommer i fokus snarare än handstil. En brist vad gäller likvärdigheten, enligt en lärare, kan bli att eleverna har olika datorvana och olika typer av kontrollfunktioner tillgängliga. En av lärarna påpekar vikten av att elever över hela landet faktiskt måste ha tillgång till datorer för att provet ska kunna genomföras på detta sätt.

Vad gäller säkerheten påpekar två lärare i utvärderingsgruppen för engelska 6 att det är svårt att kontrollera om eleverna sparar kopior någonstans på datorn. Här tillkommer dessutom att säkerställa att eleverna inte har sparat anteckningar eller annat förberedelsematerial² inför provet på datorn. En lärare kommenterar att de valde att ha två provledare i klassrummet.

---

² I *Focus: Writing*, engelska 6, ingår ett förberedelsematerial som eleverna läser och diskuterar innan skrivtillfället. Eleverna har dock inte tillgång till materialet eller anteckningar från materialet vid provtillfället.

En aspekt som framkommer från några av lärarna är att vissa elever kan komma att gynnas eller missgynnas av datorskrivna prov och elevers motoriska förmåga att skriva på dator varierar och att detta skulle kunna påverka provresultatet. Att elever, vars styrka är just grammatik och stavning, kan komma att missgynnas framförs också av en lärare. Ur likvärdighetssynpunkt framförs också att tillgången på datorer och teknisk support gör att förutsättningarna blir beroende av vad skolan kan erbjuda när det gäller t.ex. driftssäkerhet eller prestanda när många använder datorer samtidigt.

6. Vilken typ av utrustning användes vid utprövningstillfället?

Åk 9

Av de tio utprövningsgrupperna för åk 9 använde sig fem av skolans bärbara datorer från vagn. Tre av grupperna använde sig av elevens bärbara dator, ”en-till-en”, medan två utprövningsgrupper utnyttjade skolans datasal. En lärare kommenterar att det dessutom krävdes många förlängningssladdar för att säkra strömförsörjningen. En lärare anger att den tekniska utrustningen var bristfällig och att t.ex. tangentbord (framför allt i datasalar) var långsamma eller hakade upp sig, vilket skapade irritation hos eleverna.

Engelska 5 och 6

I samtliga utprövningsgrupper för engelska 5 har eleverna använt bärbara datorer. Antingen enligt ”en-till-en”-modellen eller med sina egna privata datorer. I vissa fall då eleverna inte hade med sig dator genomfördes utprövningen med hjälp av lånedator från skolan. Vid utprövningsskolorna för engelska 6 skrev en tredjedel av grupperna proven vid stationära datorer i datasalar medan en tredjedel använde sig av bärbara datorer från en vagn. Den sista tredjedelen använde sig av elevens bärbara dator (”en-till-en”). Bland dessa förekom både PC och MAC. I något fall räckte skolans fungerande datorer inte till varför eleverna fick komplettera med sina egna, privata datorer.

7. Vilket program för stavnings- och grammatikkontroll användes?

Åk 9

I åk 9 använde merparten av eleverna någon version av Word och den stavnings- och grammatikkontroll som programmet erbjuder. Även Pages användes.

Engelska 5 och 6

Utprövningarna i engelska 5 och 6 genomfördes med olika typer av ordbehandlingsprogram. Word, Pages och Open Office är de program som lärarna nämner här; flertalet använde Word. Även inom samma grupp förekom det att eleverna använde olika program.

8. Övrigt

Åk 9

I åk 9 kommenterar fem lärare under ”övrigt”. En lärare betonar att det generellt är positivt att använda dator vid delprov C, och en lärare att det behövs fler provvakter. En positiv *washback*-effekt av att göra delprovet på dator anser en lärare vara att eleverna nu lärde sig att aktivera stavnings- och grammatikkontrollen samt vad färgmarkeringarna betydde.

Engelska 5 och 6

Tre lärare ger kommentar under ”övrigt”. En lärare säger sig vara kluven i frågan om användning av dator eller inte. Å ena sidan lär sig elever genom att se sina texter på

datorn om de reflekterar över det som blir rödmarkerat och varför. Å andra sidan borde elever som har lärt sig grammatik, stavning och disposition etc. också kunna uttrycka sig utan hjälpmedel. Den andre läraren tar upp problem som kan uppstå om man väljer att skriva ut direkt istället för att spara på USB-minne. På lärarens skola hade då utskriften hamnat i en skrivare i korridoren, vilket innebar att en person var tvungen att vakta där. En lärare, verksam i vuxenutbildningen, återkommer till vilka elever som gynnas respektive missgynnas av att använda dator med stavnings- och grammatikkontroll och poängterar orättvisan i att vissa elever skriver snabbt medan det är mer tidskrävande för andra.

Sammanställning av elevenkät

Eleverna ombads ta ställning till nio (engelska 5 och engelska 6) respektive tio (åk 9) påståenden genom att sätta kryss på en femgradig, s.k. Likertskala samt skriva öppna kommentarer. Enkäternas utformning och frågeställningar anknyter, utöver identiska frågor för den här aktuella studien, till de reguljära enkäter som används vid storskaliga utprövningar för respektive årskurs/kurs. För att tydliggöra tendenser bland elevernas åsikter har resultaten för 1 och 2 samt 4 och 5 lagts ihop. Nedan redogörs för resultatet i tabellform samt i löpande text.

Åk 9 elevenkät

Resultat elevenkät åk 9				
Fråga	1 och 2	3	4 och 5	Skala
I liked to write about XXX	45%	30%	25%	Yes, absolutely (1) ... no, absolutely not (5)
It was difficult to write XXX	15%	30%	55%	Yes, absolutely (1) ... no, absolutely not (5)
There were enough suggestions about things that I could write about	60%	27%	13%	Yes, absolutely (1) ... no, absolutely not (5)
Using the spell check was ...	84%	9%	7%	Easy (1) ... Difficult (5)
Using the grammar check was ...	75%	19%	6%	Easy (1) ... Difficult (5)
Using the spell and grammar check helped me write a better text	61%	25%	14%	Yes (1) ... no (5)
Using spell and grammar check saved time	64%	17%	19%	Yes (1) ... no (5)
I have done writing tasks using spell and grammar checks...	29%	32%	39%	Often (1) ... never (5)
I prefer using the computer for <i>Focus: Writing</i> on the national test	80%	11%	9%	Yes (1) ... no (5)
I think I did well on this task	62%	28%	10%	Yes (1) ... no (5)

Enligt tabellen ovan anser 84 procent eleverna att det är lätt/ganska lätt att använda datorns stavningskontroll. Att däremot använda datorns grammatikkontroll tycker något färre (75 %) är lätt/ganska lätt. 61 procent av eleverna anser sig få hjälp av att använda stavnings- och grammatikkontrollen. Ungefär lika många ansåg att detta också sparade tid för dem. Eleverna tycks inte vara lika vana vid att använda stavnings- och grammatikhjälp i liknande situationer. Enbart 29 procent anger att de gjort detta ofta eller ganska ofta förut medan 39 procent säger att de aldrig eller sällan gjort det. De

flesta elever (80 %) är positiva till att använda dator vid delprov C och skulle föredra detta framför handskrivna prov.

Åk 9 elevkommentarer

Många elever anser att stavnings- och grammatikkontrollen hjälpte dem att skriva bättre texter jämfört med att skriva för hand. Detta framkommer också i de öppna kommentarerna.

Jag tyckte det var bra att använda grammatik och stavningshjälpen. Det gjorde så att min text fick bättre flyt och hade ett bra språk.

Att få skriva med stavning och grammatik hjälp hjälpte verkligen. Jag som dyslektiker hade säkert inte klarat det alls lika bra annars.

Flera elever lyfter fram att stavnings- och grammatikkontrollen ger hjälp och stöd att kunna fokusera på textens innehåll och helhet i stället för att behöva fokusera på stavning och grammatik.

By using, not only spell and grammar checks, but also a computer I could easier focus on the context instead of spelling correctly.

I find it being such a realeaf knowing that the computer focused on the spelling grammar, so that I could focus on writing.

Andra aspekter som lyfts fram är att datoranvändning i sig sparar tid och att ger större möjligheter till att redigera i texten.

It was good, then it works faster, when you know it's wrong from the beginning and you don't need to sit and think about it for so long and then you save a lot of time.

Det fungerade bra. Det bästa är att man kan redigera det man tidigare skrivit, vilket man inte kan om man skriver på papper. Själva rättstavningsprogrammet var inte jättenödvändigt.

Det finns också ett antal elever som tar upp olika problem med att använda hjälpmedel för stavning och grammatik, t.ex. rättviseaspekten.

To be honest, I think it's unfair. Then it's almost impossible to spell wrong and it's harder to see the different levels between different students.

Personally I don't think it's good to write on the computer because the spell and grammar check somehow will change your grade for the better and I think that's unfair because I think it feels like the computer is doing all the work and the computer should get the grade.

Engelska 5 elevenkät

Resultat elevenkät engelska 5				
Fråga	1 och 2	3	4 och 5	Skala
I think the task was...	44%	45%	11%	Easy (1)...Difficult (5)
I think I did well on this task	51%	37%	12%	Yes (1)... no (5)
I think the task gave a fair picture of how well I write in English	65%	29%	6%	Yes (1)... no (5)
Using the spell check was ...	73%	21%	6%	Easy (1)...Difficult (5)
Using the grammar check was ...	63%	26%	11%	Easy (1)...Difficult (5)
Using the spell and grammar check helped me write a better text	58%	21%	21%	Yes (1)... no (5)
Using the spell and grammar check saved time	62%	18%	20%	Yes (1)... no (5)
I have done writing tasks using spell and grammar checks...	35%	32%	33%	Often (1) ...never (5)
I prefer using the computer for <i>Focus: Writing</i> on the national test	90%	6%	4%	Yes (1)... no (5)

Som framgår av tabellen ovan anser 73 procent av eleverna i utprovningen för engelska 5 att det var lätt/ganska lätt att använda stavningskontrollen. Enbart 6 procent av deltagarna svarar att det var svårt/ganska svårt. På motsvarande sätt anser 63 procent att det var lätt/ganska lätt att använda grammatikkontrollen. Majoriteten av eleverna tycker också att stavnings- och grammatikkontrollen hjälper dem att skriva bättre texter samt att spara tid. Däremot anger enbart 35 procent av eleverna att de tidigare ofta/ganska ofta har använt stavnings- och grammatikkontroll vid liknande uppgifter. 33 procent säger sig aldrig eller sällan ha använt dem. En klar majoritet (90 %) föredrar att använda dator vid delprov C.

Engelska 5 elevkommentarer

I flera fall verkar det vara användandet av dator som ses som det viktiga snarare än själva stavnings- och grammatikkontrollen och det framkommer att vissa elever känner sig mindre bekväma med att skriva för hand. Några elever ser sin egen handstil som ett hinder och en del tar upp att de får mer skrivkramp när de skriver för hand. För många tycks det också vara positivt att kunna redigera texten på ett enklare sätt. Flera elever nämner även att styckeindelningen är lättare att hantera när de skriver på dator samt att de skriver snabbare på dator än för hand och på så sätt kan fokusera mer på innehållet:

Jag tycker att det är jättebra! Jag tycker att det är mycket lättare att skriva på datorn. Sedan att man får hjälp med stavningen är bara grädden på moset. Go for it!

I seriously need a computer to write decent texts. My handwriting is horrendous and hinders me in writing.

Det blir en bättre styckeindelning och jag känner själv att det gör mitt arbete bättre. Det går snabbare för mig att skriva på dator och jag sparar på så sätt tid att tänka på vad jag vill skriva.

Även när det gäller stavnings- och grammatikkontrollen är det en övervägande del av eleverna som uppfattar dessa hjälpmedel som positiva. Många elever anser det vara mindre tidsödande att skriva när de inte behöver stanna upp för att fundera över stavning och grammatik och att de kan koncentrera sig mer på andra aspekter av

skrivandet. Fler elever kommenterar fördelen med stavningskontroll jämfört med grammatikkontroll. En del elever nämner också att de vågar uttrycka sig på ett mer avancerat sätt när de vet att de får hjälp med stavning och grammatik. Några tar också upp att stavningskontrollen hjälper dem att lära sig stava bättre och andra uppskattar möjligheten att redigera sin text. Följande elevcitat åskådliggör dessa synpunkter:

Jag tycker att det sparar mycket tid när man till exempel är osäker på hur ett ord stavas. Man behöver då inte fastna vid att försöka komma på hur det stavas.

Att ha stavningskontroll hjälpte och jag tycker att man lär sig av det också. Om man t.ex. skrev whit och ändrade till with så kom man ihåg det till nästa gång man skrev ordet.

Det underlättar i och med att jag slapp fundera om jag skrivit rätt eller inte. Det minskar oron helt enkelt.

Flera av eleverna lyfter även fram att stavnings- och grammatikkontrollen hjälper dem med flytet i texten:

It is a lot easier to get a flow throughout your texts it goes faster and you don't have to think as much about every word you write.

Vad gäller de mindre positiva kommentarerna från eleverna förekommer åsikten att elever med goda kunskaper i stavning och grammatik blir missgynnade när *Focus: Writing* genomförs på detta sätt:

It should be noted that the school should still test the students with grammar and spell checks without the need of a computer so everybody can get a fair grade.

If we do the national tests with our computers it will be hard to know how good the students are at this. It also feels kind of unfair to those who have practiced on these skills a lot.

En del elever tar upp att det vid utprovningstillfället uppstod tekniska problem. Andra nämner att de saknade tekniska förutsättningar för att genomföra utprovningen:

Spell and grammar check didn't work and was time consuming wen trying to get it to work.

There are no English grammar/spell check on a Mac with a Swedish OS. So it was impossible to use.

Endast ett fåtal elever anger i enkäten och kommentarerna att de inte behärskade stavnings- och grammatikkontroll i tillräcklig utsträckning.

Engelska 6 elevenkät

Resultat elevenkät engelska 6				
Fråga	1 och 2	3	4 och 5	Skala
I think the task was...	37%	52%	12%	Easy (1)...Difficult (5)
I think I did well on this task	46%	41%	13%	Yes (1)... no (5)
I think the task gave a fair picture of how well I write in English	62%	25%	13%	Yes (1)... no (5)
Using the spell check was ...	88%	8%	4%	Easy (1)...Difficult (5)
Using the grammar check was ...	76%	19%	5%	Easy (1)...Difficult (5)
Using the spell and grammar check helped me write a better text	60%	23%	17%	Yes (1)... no (5)
Using spell and grammar check saved time	68%	18%	14%	Yes (1)... no (5)
I have done writing tasks using spell and grammar checks...	34%	27%	39%	Often (1) ...never (5)
I prefer using the computer for <i>Focus: Writing</i> on the national test	87%	7%	6%	Yes (1)... no (5)

Som framgår av tabellen ovan anser 88 procent av eleverna att det är lätt/ganska lätt att använda sig av stavningskontrollen. Det stämmer också överens med lärarnas syn på elevernas förmåga att använda sig av denna funktion. En något mindre andel anger att det var lätt/ganska lätt att använda grammatikkontrollen (76 %). De flesta elever svarar att stavnings- och grammatikprogrammen hjälper dem att skriva bättre texter samt att det är tidsbesparande. Vad gäller elevernas tidigare erfarenheter att använda sig av stavnings- och grammatikstöd ser bilden mer varierad ut. 39 procent svarar att de aldrig tidigare eller enbart sällan skrivit texter med hjälp av dessa stödfunktioner. 34 procent beskriver att de ofta använt sig av funktionerna. Sammantaget är eleverna i enkäten positiva till att denna del av nationella provet skrivs på dator. 87 procent föredrar detta framför att skriva för hand.

Engelska 6 elevkommentarer

Generellt är de elever som ger öppna kommentarer positiva till att använda sig av stavnings- och grammatikkontroll. Vissa anger även problem som kan uppkomma. Dessutom ser eleverna många andra fördelar med att använda dator, förutom stavnings- och grammatikkontroll. Ett flertal elever poängterar att de känner trygghet och säkerhet när de har möjlighet att använda sig av stavnings- och grammatikkontroll. Många menar att de ges möjlighet att fokusera på annat än just stavning i skrivprocessen. Några uttrycker också att de med hjälpprogrammens stöd vågar utmana sitt språk. Följande citat visar detta:

I thought it was good to use the spell and grammar check because I wrote a bunch of words and sentences that I normally would be afraid of writing

Några elever anger att möjligheten att använda hjälpprogrammen också minskade deras känsla av stress och att skrivprocessen gick snabbare.

Jag tycker det är bra att skriva texten på datorn med hjälp av stavningskontroll. Det går snabbare och är lättare att hinna med att skriva en bra text.

Samtidigt finns det elever som är positiva men som själva inte anser sig behöva stödet i form av stavnings- och grammatikkontroll. Så här uttrycker sig några elever:

This didn't improve my English vocabulary very much since I only used words I knew how to spell

The grammar check in Word is completely useless, so I just turned it off!

I några kommentarer uttrycks tvekan inför användandet av stödprogrammen med hänvisning till rättviseaspekten.

... but the big minus is that people that have poor spelling and grammar get away with it

Men spellcheck och grammarcheck var väl bra även om jag ibland tycker att det kan räknas som lite fusk

Om det gällande stavnings- och grammatikkontroll fanns delade meningar, lyfter i princip alla elever som lämnat öppna kommentarer fördelen med dator när det gäller att kunna strukturera och planera sitt skrivande. Många elever uttrycker att de lättare kan redigera sin text utan att detta tar lång tid. Det framkommer också att de anser sig få en överblick över sin text på ett annat sätt än vid handskrivna texter.

I think that writing on the computer was better, not because of the spell- and grammarcheck, but the fact that it's going a lot faster and you can go back and change things.

Några få elever kommenterar att de trots allt hellre skriver för hand av olika skäl. Dessa elever uttrycker att handskrivet känns mer naturligt för dem och i ett fall poängteras också vikten av att inte lägga för mycket tid vid datorn.

Sammanfattningsvis kan konstateras att skillnaderna är små mellan hur de olika utprövningsgrupperna svarat. Det är något färre elever i engelska 5 som tycker att det är lätt att använda stavnings- och grammatikkontroll. Vad gäller huruvida eleverna själva tyckte att de presterade bra på utprövningen, finns en viss skillnad mellan grupperna. 62 procent i årskurs 9 anser att de presterade bra medan antalet sjunker något i engelska 5 och 6, 51 respektive 46 procent.

SWOT-analys

För att ge en överblick kring slutsatser utifrån utprövningarna, föregås den sammanfattning och diskussion som avslutar rapporten av en så kallad SWOT-analys nedan (*Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*).

Styrkor

Tendensen i samtliga utprövningsgrupper är att de flesta elever tycks utnyttja stavningskontrollen väl och gör färre stavfel. Vad gäller grammatikkontrollen tycks eleverna i mindre grad ha nytta av denna funktion. I jämförelse med handskrivna texter förefaller det som att eleverna har en viss hjälp även av grammatikkontroll. Upplevelsen för eleverna tycks vara att de har god nytta av båda. Flera elever uttrycker att de känner trygghet och kan fokusera på annat än stavning och grammatik.

Det finns en bred samstämmighet bland både lärare och elever när det gäller de positiva effekterna av att skriva texter på dator med stavnings- och grammatikkontroll. Från

lärarnas kommentarer kan utläsas att de i de flesta fall anser att elevernas prestationer är bättre eller i paritet med vad de presterat tidigare. Flera påpekar att det finns fördelar vad gäller autenticitet när elever får skriva texterna på dator. Provsituationen liknar mer den vanliga undervisningssituationen om eleverna vid provtillfället får använda dator. I alla tre utprövningsgrupper, åk 9, engelska 5 och engelska 6, framkommer att både lärare och elever ser positivt på att eleverna i större utsträckning kan koncentrera sig på innehåll och struktur. Flera elever anser sig också bli modigare när de ska uttrycka sig. En del elever nämner att känslan av stress och oro minskade när de fick hjälp med stavning och grammatik.

Svagheter

Några elever och lärare i varje utprövningsgrupp tar upp rättviseaspekten med att använda stavnings- och grammatikkontroll. De menar att elevers egentliga språkliga korrekthet inte syns lika tydligt om dessa hjälpmedel används och att de elever som har god språklig korrekthet även i sina handskrivna texter förlorar på detta. Detta berör aspekter av provets validitet. Vad provas, och provas det som avses provas på bästa sätt om eleverna har tillgång till stavnings- och grammatikkontroll? En viktig aspekt är att om genomförandet datorbaseras kommer användningen av dator i sig, samt eventuella funktioner och mjukvara att vara en del av vad som också provas.

På individnivå finns det stora skillnader i hur och om grammatikkontrollen används. Det tycks också finnas stor variation gällande hur man i undervisningen arbetat med detta. Fler elever tycks mindre vana att hantera grammatikkontrollen i jämförelse med stavningskontrollen. Det finns också en uppenbar problematik i att olika ordbehandlingsprogramms grammatikkontroll fungerar på olika sätt. Variationen bland utprövningsgrupperna var också stor när det gäller tekniska förutsättningar som t.ex. datortillgång, programvara, utskriftsmöjligheter. Vissa skolor hade inte tillräckligt antal fungerande datorer för att kunna genomföra utprövningen och elevers egna datorer fick användas. Vid förfrågan inför utprövningen var det så många som 10 av 31 lärare som avböjde, främst på grund av bristande tekniska förutsättningar. I flera fall rådde det osäkerhet om hur internet skulle stängas av och i andra fall åberopades brist på datorer. Detta berör frågor kring likvärdigvärdighet och praktikalitet, samt säkerhet, vid genomförandet.

Själva genomförandet av utprövningen tycktes kräva relativt stora insatser. Många lärare redogör för att det krävdes hjälp av datatekniker eller IT-support samt att det behövdes åtminstone två vaktande lärare i klassrummet. Vissa lärare påpekar att problem kan uppstå vad gäller risk för digital spridning av provmaterialet. Trots flera vaktande lärare är det svårt att ha kontroll över var elever sparar sina texter. Även om lärare säkerställer att texten sparas på angiven plats på datorn kan den även ha sparats på andra lagringsutrymmen.

Möjligheter

Att använda stavnings- och grammatikkontroll vid genomförandet av delprov C skulle kunna ha en påverkans effekt på undervisningen (s.k. *washback*). Fler elever skulle förmodligen få lära sig använda dessa verktyg på ett effektivt sätt om de används vid nationella prov. Vidare kan införandet av tekniska hjälpmedel vid delprov C öka kraven på skolorna att tillhandahålla och uppdatera relevant teknisk utrustning i större utsträckning än idag.

Hot

Det finns en risk att likvärdigheten på vissa områden minskar. Detta kan exempelvis gälla tekniska förutsättningar som olika stavnings- och grammatikprogram eller olika typer av teknisk utrustning, som erbjuder olika möjligheter.

Att förhindra digital spridning av provmaterialet vid genomförandet kan bli problematiskt. Det uppstår fler situationer där elevtexten och uppgiften snabbt kan spridas och kraven ökar på vaktande personal i klassrummet under provtiden.

Det kan finnas en risk att teknik ställs framför lärande. Blir det viktigare att behärska tekniska hjälpmedel än att ha en god språklig korrekthet vad gäller stavning och grammatik? Hur påverkar detta provets validitet?

Sammanfattning och diskussion

Skolverkets uppdrag till det nationella provprojektet NAFS vid Göteborgs universitet bestod i att göra utprövningar av delprov C (*Focus: Writing*) med stavnings- och grammatikkontroll för att utvärdera vilken påverkan dessa hjälpmedel kan ha på elevernas delprovresultat.

Möjligheten för elever att skriva på dator vid genomförandet av delprov C i engelska har ett stort stöd, både bland elever och lärare i samtliga utprövningsgrupper. Det är också något som har efterfrågats i de lärarenkäter som besvaras i samband med nationella prov. De här gjorda elevenkäterna visar att ca 85 procent av eleverna skulle föredra att använda datorn vid *Focus: Writing*. Enbart 6 procent är negativa till tanken. Samma tendens syns i de öppna svar som lärarna ger i lärarenkäterna. Både lärare och elever lyfter fram autenticiteten som ett viktigt argument för att skriva på dator. Att skriva provtexten på dator upplevs som autentiskt, då de flesta elever torde vara vana vid tangentbordskrivande från de texter de normalt skriver under lektionerna. Dessa autenticitets- och motivationsaspekter tas även upp i den tidigare rapporten *Slutredovisning av ett utvecklingsprojekt med syfte att lägga grunden för utveckling av nya nationella prov i engelska för kurserna 5 och 6*³. I nämnda rapport lyfter författarna fram vikten av att tillmötesgå eleverna genom att erbjuda dem de metoder för att producera text som de är mest bekväma med. Samtidigt nämner de att det av likvärdighetsskäl inte är lämpligt att tillåta stavnings- och grammatikkontroll. I en situation där eleven kan välja mellan att skriva på dator eller för hand ges inte likvärdiga möjligheter om dessa hjälpmedel tillåts. Följaktligen bör användandet av stavnings- och grammatikkontroll vid proven bli aktuellt först i en situation där samtliga elever i landet kan skriva delprov C på dator och dessutom göra det under tekniskt rimligt likvärdiga former.

Utifrån de elevtexter som ingått i utprövningarna har det på olika sätt gått att studera hur användandet av stavnings- och grammatikkontroll påverkar elevernas texter. Ett sätt har varit att studera ett antal texter som valts ut utifrån elevernas resultat på den medföljande ankaruppgiften. Ett annat sätt har varit att göra en jämförelse av elevers handskrivna provtexter från delprov C 2014 och samma elevers datorskrivna utprövningstexter. Flera medverkande elever och lärare har även betonat andra aspekter, utöver stavnings- och grammatikkontroll, som blir viktiga att förhålla sig till om/när

---

³ Internrapport till Skolverket. Börjesson, L & Lindqvist, AK (2010)

delprovet genomförs på dator, som praktiska förfaranden i klassrummet och förhindrandet av digital spridning vid provtillfället.

Det tycks vara så att de flesta elever som varit med i utprövningarna har haft god nytta av stavningskontroll. Samtidigt är det viktigt att påpeka att det finns enstaka texter där det fortfarande förekommer många stavfel. I ljuset av detta blir det extra viktigt att poängtera vikten av att användningen av funktioner som till exempel stavningskontroll tas upp i undervisningen. Här tycks det finnas stora skillnader mellan de skolor som varit med i utprövningarna. I samband med elevenkäternas påstående *I have done tasks using spell and grammar check often/never* är det något fler elever (37 %) som säger att de aldrig eller sällan använt dessa funktioner i undervisningen jämfört med de som säger att de ofta/relativt ofta använder dem (33 %).

Bland de elever som har haft höga poäng på ankaruppgifterna är det svårare att se i vilken utsträckning de haft nytta av att använda stavningskontroll eftersom deras texter innehåller så få stavfel. Det kan vara så att de även utan stavningskontroll skriver med få stavfel. Detta blir tydligt i de jämförelser som har gjorts mellan elevers handskrivna provtexter och samma elevers datorskrivna utprövningstexter. Samtidigt uttrycker flera av dessa elever i elevenkäterna att möjligheten att använda stavningskontroll skapar trygghet. De vågar kanske använda mer komplicerade uttryck tack vare att de får hjälp med stavningen när de är osäkra. En del elever lyfter också fram att de kan koncentrera sig mer på innehållet när de inte behöver lägga kraft på stavningen.

Vad gäller grammatikkontroll finns det en genomgående tendens i samtliga utprövningsgrupper att färre elever tycks ha vana att hantera denna i jämförelse med stavningskontrollen. Det förekommer i samtliga utprövningstexter fler brister vad gäller grammatiska strukturer jämfört med de brister som finns i stavning. Det förefaller som att många elever inte vetat hur de ska förhålla sig till de markeringar de fått i sina texter. Detta kan bero på att det är en mera komplex uppgift att hitta vad som behöver korrigeras när det handlar om markeringar av längre textdelar, jämfört med enstaka ord som ofta är fallet vad gäller stavningskontroll. Som tidigare nämnts finns det elever som i elevenkäterna anger att de inte använder stavnings- och grammatikkontroll i någon större utsträckning i undervisningen. Detta är något som kan utvecklas och torde kunna stärka elevernas förtroendet med att använda grammatikkontroll.

Enligt elevenkäterna upplevs användandet av grammatikkontroll som något svårare än stavningskontroll. Totalt 71 procent av eleverna anser det vara lätt/relativt lätt att använda grammatikkontroll. Detta kan jämföras med de 82 procent som anser det lätt/relativt lätt att använda stavningskontroll. Både vad gäller stavnings- och grammatikkontroll är det få elever som upplever det svårt/relativt svårt att använda dessa hjälpmedel. Enbart sex (stavning) respektive sju (grammatik) procent anger detta.

Sammantaget tycks mycket tala för att användandet av stavnings- och grammatikkontroll upplevs som en fördel för många elever när de skriver texter. Även i samband med påståendena *Using the spell check and grammar check saved time* och *Using the spell and grammar check helped me write a better text* i elevenkäterna är tendensen att eleverna är positiva till användningen av dessa hjälpmedel. Ytterligare positiva aspekter som flera elever och lärare har tagit upp är att eleverna i större utsträckning kan koncentrera sig på innehåll och struktur i texterna när de har stavnings- och grammatikkontroll till sin hjälp. När de behöver lägga mindre tid på att fundera över språklig korrekthet kan de lägga mer tid på att fundera över det innehåll de vill få fram. En annan praktisk aspekt som nämns är att de lättare kan redigera sin text under

skrivandet. Men, det är noterbart i sammanhanget att nästan 20 procent av eleverna markerat att stavnings- och grammatikkontroll inte hjälpte dem att skriva en bättre text.

Av elev- och lärarenkäterna framgår det att de tekniska förutsättningarna, t.ex. datortillgång och programvara, kan variera mycket mellan skolor. Vid ett eventuellt genomförande av delprov C med stavnings- och grammatikkontroll blir frågan om likvärdighet vad gäller förutsättningar central.

Vid de närmare beskrivna utprövningarna vid en gymnasieskola och en grundskola som ingår i denna rapport, uppstod flera viktiga frågor gällande logistik och sekretess. Hur ska texterna sparas? Hur vet läraren var eleverna sparar sina texter? Hur ska en ensam lärare kunna ha uppsikt över klassen samtidigt som eleverna behöver assistans vid inlämning och radering av texterna? Behövs fler provvakter med tanke på vikten av att hålla uppsikt över klassen? Hur ska texterna skrivas ut? Kan internet stängas ned på hela skolan? Räcker det att stänga av internet på varje elevdator? Dessa frågeställningar återkommer även i lärarenkäterna. För att kunna implementera stavnings- och grammatikkontroll är det viktigt att först ta ställning kring hur dessa frågor ska kunna besvaras. Att Skolverket låter ta fram underlag och information till skolorna gällande provets genomförande blir då ytterst väsentligt. Det förefaller betydligt lättare för lärare att ha uppsikt över klassen när delprovet genomförs på papper och därmed också lättare att förhindra spridning av provmaterial.

Slutord

Det kan konstateras att användandet av dator med stavnings- och grammatikkontroll upplevs ha en hög autenticitet bland elever och lärare. I takt med att det blir allt vanligare att dessa hjälpmedel används i undervisningen, ökar förmodligen förväntningarna på att de också ska få användas vid provtillfället. Införandet av stavnings- och grammatikkontroll vid nationella prov skulle också kunna få, huvudsakligen, positiva påverkans effekter på undervisningen, då elever och lärare i en sådan situation troligen skulle lägga större vikt vid god användning av dessa.

Ett eventuellt införande av datoranvändning vid delprov C i engelska förutsätter emellertid att Skolverket låter ta fram ytterligare underlag kring flera aspekter av datorbaserade prov jämfört med pappersprov, som berör såväl praktikalitet och genomförande som validitet och reliabilitet. Det torde dock vara det delprov som tidigast kan vara aktuellt för eventuell datorbaserad, i det avseendet att provet skulle kunna levereras på papper och eleven skriva sin text på dator.

En viktig förutsättning för möjligheten att använda stavnings- och grammatikkontroll vid nationella prov är emellertid att alla elever i landet har tillgång till dator och är bekanta med användningen av de här aktuella hjälpfunktionerna. Det är också av vikt att diskutera konsekvenserna av att de stavnings- och grammatikkontrollfunktioner som finns tillgängliga är olika. Detta med tanke på likvärdigheten. Om provformatet innefattar datoranvändning samt användning av stavnings- och grammatikkontroll prövas också användningen av dessa, vilket har att göra med provets och bedömningens validitet.

Ett annat prioriteringsområde bör vara att Skolverket låter ta fram underlag kring hur digital spridning ska kunna förhindras vid provtillfället. Ett sådant bör omfatta råd kring till exempel hur skolorna ska agera vad gäller avstängning av internet och hur texter ska sparas och skrivas ut.

Vi ser fram emot vidare samtal och diskussioner kring frågor som rör genomförandet av delprov C på dator – med eller utan stöd av stavnings- och grammatikkontroll.

Föreliggande rapport är resultat av samverkan mellan de tre provgrupperna i engelska och projektledningen. Undersökningen har samordnats av AnnaKarin Lindqvist. Analyserna av det empiriska materialet har gjorts av Jerker Brorsson (Äp 9), Patrik Axelson (engelska 5) och Ulrika Arvidsson (engelska 6), vilka också är huvudförfattare till rapporten.